

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱԼ

ԹԱԹԻԱՆԱ ՊՈՍՏԱՆ

(ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՇՆՈՐՀԱԼԻ, ԲԱՅՑ ԽՆԱՄՔԻ ԿԱՐՕՏ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ)

–Պարոն Բաղդիշեան, Հայերէնի ուսուցչուհի եմ, բայց նաեւ կ'երգեմ «Քնար» խումբին մէջ: Իբրեւ յիշատակ ու համեստ նուէր, խնդրեմ, CD-ս,– Մարմարայի Գնալը կղզիին մէջ ինծի ըսաւ **Թաթիանա Պոստան**, 2002-ի Օգոստոս 27-ին՝ Երուսաղէմ վերադարձէս ճիշդ երկու օր առաջ: Յիրաւի՛, անակնկալ՝ մը ինծի:

– Շնորհակալ եմ ,– պատասխանեցի՝ յաւուր պատշաճի մէկ-երկու խօսք ըսելով խօսա-կիցիս:

Յարմար առիթով, առանց ժամանակ կորսնցնելու եւ հետաքրքրութեամբ նախ թեր-թեցի CD-ի խիստ խնամքով եւ ճաշակով ձեւաւորուած ուղեցոյց գրքոյկը: Լսեցի CD-ն, որու 13 երգերէն 5-ը կը մենեբրգէ Թաթիանա Պոստան՝«Մաքրուհի Ջան»(CD, երգ թիւ 3),«Քելէ՛, Լաօ՛» (CD, երգ թիւ 5), «Ծաղկած Բայնի»(CD, երգ թիւ 8), «Բարի Լուսոյ», «Մեր Տան Իտեւ»(CD, երգ թիւ 10): Երգչուհին կը զուգերգէ 2 երգերուն մէջ՝«Շորորա»(CD, երգ թիւ 11) եւ «Սասնա Շառան»(CD, երգ թիւ 13):

Գնահատելի է «Քնար»-ի անդամներուն սէրն ու համերաշխութիւնը: Զգացի խիստ ա-ռողջ ընտանիքի մը ջերմութիւն, ուր ամէն ոք իր սրբազան գործը կը կատարէ՝ իրարու հան-դէպ սիրով ու յարգանքով: Ապրի՛ք: Շնորհակալութիւնս Ձեզի եւ յարգանացս Հաւաստիքը: Սակայն, Ձեր թոյլտուութեամբ եւ ներողամտութեամբ, այս անգամ իմ խօսքս պիտի մասնա-ւորեմ այդ ընտանիքի առայժմ միակ ու մինուճար դատեր՝ Թաթիանա Պոստանի մասին:

Ո՞վ էր Թաթիանա Պոստան: Ոչինչ գիտէի եւ հիմա ալ չամ քիչ բան գիտեմ այս դե-ռատի տիկնոջ մասին:

Մեր ծանօթութիւնն եղած է պաշտօնական յարաբերութեանց մթնոլորտին մէջ եւ ընդամէնը սոսկ քանի մը անգամ: Գիտցածս միայն այն է, թէ զոյգ ծնուած փոքրիկներու մայր է եւ ուրիշ՝ ոչինչ: Եւ ահա, այսպիսի անծանօթուհիէս նուէր կը ստանամ երգերու փունջ մը: Ձեմ գիտեր նաեւ՝ Թաթիանան, բնագղով մը իսկ, զգացա՞ծ էր կամ կը զգա՞ր արդեօք, որ ես ալ արուեստի սիրահար սրբազան խենթ մըն եմ...

Ազնիւ էութեամբ նուէր տալը առնուազն փաստն է ՄԱՐԴՈՒ գոյութեան, յարգելը, սի-րելն ու գնահատելը մարդը, իսկ նուէր առնելը՝ յարգուիլը, սիրուիլը, գնահատուիլը... Բարինե-րը միայն կրնան նուէր տալ եւ նուէր ստանալ: Նուէր մատուցանելը ազնիւ հոգիի ճառագայ-թումներու յորդման արգասիքն է, իսկ ստանալը՝ երախտագիտական զգացումով հրդեհուիլը:

Զորրորդ ամիսն է ահա, որ իմ բնակարանիս խորհրդաւոր լուութեան մէջ մեղմ կը հնչեն (ի թիւս այլոց) Սիրվարդ Գարամանուկի հօր երաժշտութիւնը, Թաթիանայի բնական, անկեղծ երգը՝ յոգնութեան սպեղանիները՝ երգը, երաժշտութիւնը:

Մարդկային գործունէութեան իւրաքանչիւր բնագաւառին հետեւող անհատը, առաւել եւս՝ մասնագէտը, հրամայական պահանջով, որպէս առաջին՝ նախապայման, պէտք է օժտ-ւած ըլլայ ի՛ր ընտրած ասպարէզին օդ ու ջուրի պէս անհրաժեշտ *աստուածային շնորհով*: Ե-ւ թէ չո՞ւն գտնուած է երկնայինը, երկրայինը պէտք է խելացիօրէն արժեւորէ զայն, յղկէ, փայլեցնէ եւ բաշխէ ի՛ր ժողովուրդին, վերջինիս միջոցաւ ալ՝ աշխարհին: Ըսուածն աներկ-բայօրէն կը վերաբերի նաեւ արուեստի բնագաւառին ընդհանրապէս, իսկ անոր *ձայնային, երգեցողական* (VOCAL) ճիւղին՝ մա՛սնաւորապէս, ուր իր ճամբան կ'ուզէ բանալ Թա-թիանա Պոստան:

Շարադրանքիս տրամաբանական շղթային համաձայն՝ ընթերցողէս խիստ ակնկալելի են նոյնքան եւ աւելիով տրամաբանական, բնական հետեւեալ հարցումները, որոնց եւ ան-վարան պիտի պատասխանեմ.

-Թաթիանա Պոստան օժտուած է աստուածային շնորհով:

-Անկասկած:

- Երգչուհի՞ է ան, թէ ոչ:

- Երգչուհի է: Կ'երգէ Հայկական ժողովրդական, գուսանական, արդի Հայ երգահաններուն ստեղծագործութիւններ:

Այսպէս կտրո՛ւկ, Հատո՛ւ, միանշանակ պատասխանելը, սակայն, ոչի՛նչ բան է: Առաւել, յոյժ կարեւորը ծանրակշիռ այդ պատասխանները փաստելն է , Հիմնաւորելը, որ, իմովսանն, սիրով եւ Հաճոյքով պիտի ընեմ ստորեւ՝:

Ըսինք, թէ աստուածային շնորհով օժտուած *երգչուհի է* Թաթիանա Պոստան: Սխալ չընկալուիմ: Մնամէջ չափազանցում չնկատուի ըսածս: Ես նկատի ունիմ միայն *այն առողջ տաղձը, որմէ կարելի է հրաշալի արդիւնք ակնկալել*: «Աստուածային շնորհ» Հասկացութեան երանգապնակը բաւական Հարուստ է՝ նոյն ծիրէն ներս՝ ամենէն բացէն մինչեւ ամենէն մուգը: Առայժմ ո՞րն է անոնց մէջ Թաթիանային տեղը: Պատասխանս մէկն է՝ լա՛ւ, աղուո՛ր ինքնուսին կարգավիճակը: Ա՛յս է իմ ելման կէտը: Տա՛յ Աստուած, սխալած ըլլամ: Ինքնուս Թաթիանա Պոստան, սակայն, բնածին (ո՛չ արուեստական, ձեռք բերովի, կեղծ....) դրական այնպիսի գիծեր, յատկանիշներ ունի, որոնցմով նախանձը պիտի չարժէր թէ՛ ինքնուս, թէ՛ արհեստավարժ շատ երգիչ-երգչուհիներուն:

Երաժշտական ականջ, քիմք ու ճաշակ, ազգային արուեստի շիտակ ընկալում ունեցող ո՞ր Հայուն յայտնի չէ, թէ այսօր, օրինակ, Փրանսահայը Հայերէնը կ'երգէ զգալիօրէն ընդգրծած Փրանսական շեշտով, կոկորդով, անգլահայը, ամերիկահայը, արաբական երկիրներուն մէջ ապրող Հայը՝ իրենց ապրած միջավայրին շեշտով, կոկորդով եւ այլն: Այստեղ իմ ըսելիքս «Ելըր ո՞րն է» Հարցումին պատասխանելը կամ մեղադրելը, քննադատելը չէ, այլ՝ մերկապարանոց փաստին պա՛րզ արձանագրումը:

Թաթիանա Պոստան գրե՛թէ ձեռքազատուած է այս խնդիրէն: Անոր կոկորդը, երգի բառերուն արտաբերումը (եթէ նկատի չառնենք զրական արեւելահայերէնի եւ զրական արեւմտահայերէնի Հնչումներուն տարբերութեան խնդիրը), երաժշտական շեշտերուն ճիշդ գետնորումը, երաժշտական *Փրագններուն* զատումը եւ այլն, անշան վերապահութեամբ, բացա՛րապէս Հայու է, Հայկական: Ի՛րապէս նախանձելի, դրուանտանքի արժանի պարագայ, եթէ նկատի առնենք, որ այս տիկինը Հայաստանի պորտին վրայ ծնած եւ մեծցած չէ: Ան ծնած է, Հասակ նետած Թուրքիոյ մէջ՝ իր Հայրենքէն *Փիղիքապէս* չա՛տ ու չատ Հեռու: Ընդգծեցի «Փիղիքապէս»-ը, որովհետեւ անոր Հակակշիռը Հայուն անմեռ Հոգին է, ոգին, արեան կանչը սիրտին եւ երակներուն մէջ՝ Ժառանգական յատկանիշով: Ասոնցմով են պայմանաւորուած ազգայինի բնական, անաղարտ ընկալումը, ըմբռնումը, այդ ամէնը արուեստով վերարտադրելը, ի՛ր իսկ ժողովուրդին մատուցանելը:

Թաթիանա Պոստանին աղօթքն է երգելը՝ բեմին վրայ՝ կարծես բոլորին նման, բայց բոլորէն տարբեր: Երգին մէջ կը վառուի՛ն, կը Հալուի՛ն անոր Հոգին, զգացումները, ապրումները:

Ուովայոյզ բնութիւնը կը խաղաղուի ձինելով կամ անձրեւելով, իսկ Թաթիանա Պոստան՝ երգելով: Ահա սքանչելի յատկանիշներ, որոնց սաղմներն առողջ են, խոստումնալից այս երգչուհիի երգին մէջ:

1. Ունինք միայն մէկ վերապահում: Եթէ խօսքը, օրինակ, վերաբերի զրականութեան, կարելի է եւ պէ՛տք է բերել քննադատին Համապատասխան քաղուածքը՝ Հաստատելու Համար դատումը: Այս պարագան այդ չէ: Ե՛րգ է այս, երաժշտութիւն՝ ձայնագրուած CD-ի վրայ: Հետեւաբար, անոնք, որոնք ունին CD-ն, կը խնդրեմ՝ այս յօդուածը կարդալու ընթացքին թող լսեն Թաթիանայի երգերը, ի Հարկէ, եթէ ատոր կարիքը կը զգան:

Ձայնը, երգելու աստուածային շնորհը նույնպես Հարստութիւն է, մեծ Հարստութիւն, որ ունի Թաթիանա Պոստան: Կը մնայ միշտ յառաջ նայիլ, զարգանալով երգել՝ Աստուծոյ տուածին օր-օրին վրայ բան մը աւելցնելով:

Արհեստավարժ, ինքնուս բազմաթիւ երգիչ-երգչուհիներ միայն մէկ երգ երգած են (ի Հարկէ այն ալ՝ եթէ երգած են), թէեւ բեմական կամ երգարուեստի երկա՛ր ճամբայ կտրած-անցած են.

- Ի՞նչպէս,- պիտի Հարցնեն Հաւատացողները, առնուազն՝ զարմացողները, կասկածողները:

- Իրենց միապաղաղ, անհոգի, առանց ապրումի, բեմական կեղծ սեթեւեթանքներով: Այդպիսիներուն միայն մէկ կատարումը պիտի լսել: Բաւական երկար դադար մը տալէն, առաջին լսածդ մոռնալէն ետք, յաջորդ երգը պիտի ուկնդրել, եթէ արդէն կարելի ըլլայ ինքզինքդ պարտադրել՝ լսելու: Այդպիսիք ե՛րգը կը սպաննեն, ժողովուրդին երգային ճաշա՛կը կը բխցնեն...

Իսկական արուեստագէտին համար, բանի՛ւ եւ գործով, իւրաքանչիւր երգին կատարումը ինքնուրոյն, քրտնաթոր ուսումնասիրութիւն մըն է, ստեղծագործութիւն մը, իրմէ սերուած, յոյսով ու ակնկալիքով լոյս աշխարհ եկած զաւակ մը: Այսպիսի երգերը կը հաստատեն արուեստագէտին, բեմի մարդուն չափազանց անհրաժեշտ մեծագոյն շնորհներէն մէկը՝ կերպափոխուիլը՝ իւրաքանչիւր երգի տողի, բառի, ըսելիքի, մեղեդայնութեան եւ զանազան աչլ հանգամանքներուն համաձայն, հրամայական պահանջով: Ինծի համար, ժողովրդական, գուսանական եւ արուեստավարժ երգահաններու երգեր կատարողներուն մէջ, այդպիսին է Ֆլորա Մարտիրոսեանը: Բացառիկ անհատականութիւն մը: Այս հրաշք ճամբուն վրայ է նաեւ ինքնուս, բայց բացայայտ շնորհալի Թաթիանա Պոստան: Վերջիններս են, որ իրենց հոգիով հոգի կը քամեն ունկնդիրէն, իրենց յոյզով՝ յոյզ, իրենց կարօտով՝ կարօտ, իրենց խինդ ու ընդերանքով անուշութիւն կը պարգեւեն իրենց արուեստի երկրպագուներուն: Անոնք են, որ իրենց արուեստին հմայքով անխօս կ'ըսեն ունկնդիրին.

- Ինձմով ինքզինքդ ճանչցիր:

Կա՞յ աւելի մեծ բան, քան այս, որ ի վերուստ քիչերուն տրուած է, անոնց մէջ՝ նաեւ Թաթիանա Պոստանին: Ինչ փոյթ, թէ ես կ'ըսեմ, ուրիշներն ալ պիտի ըսեն՝ ինքնուս է: Ուղիւն այստեղ ինքնուսի եւ արհեստավարժի հակադրումը, մէկը բարձրացնելը, միւսը վար առնելը չէ, այլ՝ առկայ շնորհին արձանագրումը, զնահատումը: Համոզուելու համար, ընթերցողս ալ, բայց առանց կանխակալ, մերժողական կարծիքի նորէն եւ չա՛տ անգամ թող լսէ CD-ն:

Պարզապէս զմայելի է Թաթիանա Պոստանի կատարմամբ «Քելէ՛, Լա՛օ»-ն՝ ժողովրդական դուդուկ նուագարանի ընկերակցութեամբ (CD, երգ թիւ 5): Մըքան յոյզ կայ, տառապանք ու կարօտ կայ այս երգին, անոր ճիշդ ու արուեստով կատարում-մեկնաբանումին մէջ, երգչուհիի ձայնի ելեւէջումներուն, ապրումներուն մէջ՝ ո՛չ մէկ շեշտի աղաւաղումով.

«Քելէ՛, Լա՛օ, քելէ էրթանք մըր երկիր»:

Երկիրը Հայրենիքն է, իսկ Հայրենիքը բնակարանն է մեծ, տունը մարդուն՝ Հայուն, ուր կը հանգչի, կը խաղաղուի անոր մարմինն ու հոգին,, ուր անհոնօրէն կ'երազէ ան՝ ե՛ւ ապրիլ, ե՛ւ մեռնիլ... Ինչ չէ Հայրենիքը՝ հող, արեւ, ջուր, երկինք, ծառ ու թուփ, քար ու փո՛ւշ, վաստակ եւ ընտանիք, այրո՞ղ, այրո՞ղ կարօտ.... Կրնա՞ք ըսել՝ Ի՞նչ է Հայրենիքը՝ հազար ու մէկ բան բաց չձգելով... Թաթիանա Պոստանի կատարումը եւս կը փաստէ իմ ըսածս:

Ես անգամ մը եւս կ'ըմբռնեմ (ընթերցողս ալ թող փորձէ) Վասպուրականի «Բարի Լուսոյ»-ն (CD, երգ թիւ 10): Գեղջկական յոյգերու, ապրումներու, հոգիին, աշխարհին մեր-ւած, երկինքէն ալ լայն ու վճիտ Հայու հոգեվիճակի, մտորումներու ինչ ծո՛վ-Հայելի...

Աշխարհին չէն վեր կիւթնին էր,
Կիւթան չլնէր: աշխարհն ի՞նչ էր»

Ահա համոզումն ու պաշտամունքը մեր *ռանչպար* նախնեաց:

Իսկ երգին կատարողական արուեստը: Սքանչելի է: Աւելին, իւրաքանչիւր երգի կատարումով երգչուհին կը համոզէ ունկնդիրը՝ ըսելու «Այս երգն այսպէ՛ս պիտի Հնչեցուի»:

Թաթիանա Պոստանի կատարումներուն մէջ առանձնակի սէր մը կը զգամ Վան-Վաս-պուրականի երգերուն նկատմամբ: Չե՞մ սխալիր, արդեօք, եթէ ըսեմ՝ վանեցիի արին կը հոսի անոր երակներուն մէջ կամ, նուազագոյնը, չփումը, նիստն ու կացը վանեցիներուն հետ, համեմատաբար, շատ եղած է: Ենթադրութեանս հիմքը յիշեալ տարածքի երգերու կատարումին մէջ բարբառային լեզուի, Հնչումներու, կոկորդին հետ առնչուող խնդիրներն ակնյայտ յաջողութեամբ առաւել աղուոր յաղթահարուած են, քան միւս պարագաներուն:

Մագերուս համրանքով, դժբախտաբար, լսած եմ երգիչ-երգչուհիներ, որոնց մէկ ոտքն արդէն գեպեզմանի մէջ է, բայց կ'երգեն՝ «Սիրեցի՛, եարս տարան...»: Եւ միայն ա՛յս: Կրնա՞ս չխենթանալ: Ի հակադրութիւն ասոնց, կը խնդրեմ լսել, նորէն լսել Թաթիանա Պոստանի կատարումով՝ Ուշատուր Աւետիսեանի «Մաղկած Բալենի»-ն (CD, երգ թիւ 8): Ուշադրութիւն դարձրէք յատկապէս «Ախ, ուզում եմ դողալ քեզ պէս հարսնաքօղիդ տակ» տողի թաթիանական երաժշտական Հնչեցումին: Անկարելի է չհաւատալ Թաթիանա Պոստանի մեկնաբանումին, տարիքի, ձայնի Հնչեցումեան, անկեղծութեան համապատասխանութեան, անոր ձինսթոյր-ճերմակաթոյր անքիծ սիրոյ զգացումին, *հարս դառնալու երազ-երագանքին...* Ի՛րապէս, այսպիսի՝ Հոգիով պիտի Հնչէ սիրագեղուն այս երգը՝ ամէն ինչով համոզիչ, ամէն ինչով՝ ընդունելի: Կեցցե՛ս, սիրելի Թաթիանա Պոստան:

Ուշադրաւ է եւ հաճելի նաեւ այն, որ Թաթիանա Պոստան, առանց ինքզինք կորսնցընելու եւ կեղծ նօթա Հնչեցնելու, մէ՛կ անգամէն ինքզինք կը գտնէ երգային բոլորովին այլ Հոգեվիճակներուն մէջ, դանդաղ, հանդարտ, մեղամաղձօտ ծաւալուող *ռիթմին* կ'անցնի աշխոյժ, տաք Հոգեվիճակներու, *ռիթմերու*: Ըսուածին փայլուն օրինակներէն մէկն է «Բարի Լուսոյ», «Մեր Տան Իտեւ» (CD, երգ թիւ 10) երկհատուածանի երգին կատարումը: Այս ալ ի՛ր կարգին բնածին զգացական աշխարհի շնորհ մըն է երգչուհիի համար:

Յա՛տկապէս օգերային արուեստին մէջ յայտնի է recitative հասկացութիւնը, այսինքն՝ երգի կատարման ընթացքին անոր որոշ բառերը կամ տողերը պա՛րզապէս արտասանելը, թուրբայել: Թաթիանա Պոստան, միամիտ-միամիտ, թերեւս ինքն ալ չանդրադառնալով ատոր, նորոյթ մը բերած է՝ «Մաքրուհի Ջան» (CD, երգ թիւ 5) երգի կատարումին մէջ՝ «-Ախչի՛, ախչի՛, անունդ ի՞նչ է...»-ն եւ « Ախչի՛, ախչի՛, քսան տարէկա՞ն...»-ը *կիսառեւիթաթիւ* Հնչեցնելով: Բայց Ի՞նչ անմեղութեամբ, Աստուած իմ, որ չե՛ս կրնար անուշ, անմեղ, կեանք տուող խնդուքդ զսպել: Իրապաշտ, անաչառ արժեւորման համար ո՛չ մէկ արժէք ունի երգչուհիի արհեստավարժ կամ ինքնուս ըլլալը: Առաջին եւ գլխաւոր նախապայմանը ճշմարիտ արուեստ ստեղծելն է եւ ուրիշ՝ ոչինչ:

Իսկ կարգ մը թերիններ ու թերութիւններ չունի՞ր այս երգչուհին: Ունի՛: Անոնց մասին պէտք է խօսիլ, բայց ո՛չ այս անգամ: Ուրախալին այն է, որ անոնք դիւրաւ շտկելի են, բայց ժամանակի կարօտ: Կ'ուզեմ հաւատալ, թէ երկրորդ CD-ն որ լոյս աշխարհ գայ (արդար ցանկութիւնս է՝ միայն ու միայն իր կատարումներուն CD-ն), Թաթիանա Պոստան ինքն իսկ պիտի զարմանայ նախորդ CD-ին մէջ ունեցած իր վրիպումներուն վրայ: Քիչ մը սպասենք...

Վե՛րջապէս, չմոռնանք եւ նկատի առնենք՝ ո՞վ է Թաթիանա Պոստան: Դեռատի տիկին մը, որ արուեստի դաժան մարզէն ներս դեռ անցնելիք երկա՛ր ճամբայ ունի: Այսօր ոչ ոք իրաւունք ունի անորմէ աւելին պահանջելու, քան իր տարիքին, փորձին թոյլ տուածը:

Մինչ այստեղ ըսածներուս տրամաբանական եզրակացութիւնը լոյսի պէս պարզ է ու մեկին՝ *Թաթիանա Պոստան խոստումնալից ուժ է*: Երաժշտական, ձայնամարզական առողջ

խնամքի, դաստիարակութեան, առանց մեծամտանալու՝ գիտակից, յամառ աշխատանքի պարագային կրնայ պատիւ բերել պոլսահայութեանը, սփիւռքահայութեանը, Հայ ժողովուրդին՝ ընդհանրապէս:

Խրախուսենք, քաջալերենք, սիրենք Թաթիանան: Սրտի մտօք եւ ի խորոց սրտի, անկեղծ ու բարեկամաբար սիրենք, օգնենք անոր: Ընենք կարելին եւ հնարաւորը՝ ժամանակակից էժանագին, անդիմագիծ եւ ապագային երաժշտութեան այս ովկիանին մէջ Հայ երգարւեստի բնագաւառէն ներս, իբրեւ երազ-յայտնութիւն, պոլսահայ նոր աստղ մը բարձրանալու յոյսով ու փափաքով...

ԳԷՈՐԳ ԲԱՂԴԻՇԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔ

Նոր Տարուան եւ Սուրբ Ծննդեան տօներուն առիթով, Պատրիարք Սրբազան Հայրը շնորհաւորական եւ քարի մաղթանաց գիրեր եւ հեռագրեր յղեց Հոգեւոր եւ Կառավարական պետերուն, որոնց շնորհաւորագիրերը ընդունած է:-

- Ամենայն Հայոց Հայրապետ, Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսէն:

- Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Հայրապետ, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսէն:

- Կ. Պոլսոյ Ամեն. Տ. Մեսրոպ Պատրիարք Մուրաֆեանէն: